

УДК 7.071.1:792.82[477.83-25]:792.091.8"1953"
DOI: 10.31866/2616-7646.6.2.2023.295179

**БАЛЕТМЕЙСТЕРСЬКІ ТВОРИ
МИКОЛИ ТРЕГУБОВА
В ГАСТРОЛЬНОМУ РЕПЕРТУАРІ
ЛЬВІВСЬКОГО ТЕАТРУ ОПЕРИ ТА
БАЛЕТУ 1953 РОКУ**

**BALLET MASTER'S WORKS
BY MYKOLA TREHUBOV
IN THE TOURING REPERTOIRE
OF THE LVIV OPERA
AND BALLET THEATER IN 1953**

Чурпіта Тетяна Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-5412-404X>,
nikolaschurpita@gmail.com

Tetiana Churpita,

PhD in Pedagogics, Associate Professor,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-5412-404X>,
nikolaschurpita@gmail.com

Анотація

Мета статті – проаналізувати балетмейстерський доробок М. Трегубова в контексті гастролей Львівського театру опери та балету в м. Києві 1953 року. **Методологія.** Застосовано історичний (розгляд подій в хронологічній послідовності з урахуванням історико-культурних обставин), історіографічний (розгляд наявної бази наукових праць з проблеми статті) та аналітичний (аналіз джерельної бази, подій, фактів та ін.) підходи. **Наукова новизна.** У статті вперше детально проаналізовано балетмейстерський доробок М. Трегубова в рамках літніх гастролей Львівського театру опери та балету 1953 року в Києві; введено до наукового обігу нові матеріали. **Висновки.** Літні гастролі 1953 року Львівського театру опери та балету для М. Трегубова були відповідальними – вперше до Києва він їхав у статусі головного балетмейстера. До гастрольного репертуару відібрали 32 вистави: опери на музику радянських, російських та західноєвропейських композиторів; балетні твори – третя редакція «Хустки Довбуша» А. Кос-Анатольського, «Шурале» Ф. Ярулліна, «Мідний вершник» Р. Глієра авторства М. Трегубова та вистава класичної спадщини – «Есмеральда» Ч. Пуні – Р. Глієра в постановці М. Цейтліна. Глядачі, фахівці та критики тепло зу-

Abstract

The purpose of the article is to analyse M. Trehubov's choreographic work in the context of the Lviv Opera and Ballet Theatre's tour to Kyiv in 1953. **Research Methodology.** Historical (consideration of events in chronological sequence, taking into account historical and cultural circumstances), historiographical (consideration of the existing base of scientific works on the subject of the article) and analytical (analysis of the source base, events, facts, etc.) approaches are applied. **Scientific novelty.** The article is the first to analyse in detail the choreographic work of M. Trehubov during the 1953 summer tour of the Lviv Opera and Ballet Theatre in Kyiv; new materials are introduced into scientific circulation. **Conclusions.** The 1953 summer tour of the Lviv Opera and Ballet Theatre was a responsible one for M. Trehubov – for the first time he travelled to Kyiv as a chief ballet master. The touring repertoire included 32 performances: operas to music by Soviet, Russian and Western European composers; ballet works – the third edition of A. Kos-Anatolsky's *Dovbush's Shawl*, F. Yarullin's *Shurale*, R. Glière's *The Bronze Horseman* by M. Trehubov and a performance of the classical heritage – *Esmeralda* by C. Pouni – R. Glière staged by M. Zeitlin. The audience, experts and critics warmly welcomed the creative work of the ballet company and its director. N. Skorul-

стріли творчий доробок балетної трупи та її керівника. Н. Скорульська, К. Данькевич, А. Свечніков, І. Морозова, Л. Долохова підкреслювали в рецензіях великий успіх львів'ян, талант та професіоналізм головного балетмейстера М. Трегубова. Найбільшу увагу рецензенти приділили балету «Хустка Довбуша», визнаючи його високий професійний та ідейно-художній рівень, схвалюючи використання зразків українських коломийок та польських танців, органічне поєднання класичної хореографічної лексики з народною. У «Шурале» критики виділили вдало поставлені народні татарські танці, майстерне поєднання танцювального фольклору з класичними рухами; у «Мідному вершнику» – талановиту танцювальну групу й сильний ансамбль, вміння артистів розкривати внутрішній сюжет балетного твору та доносити його до глядача. Преса позитивно сприйняла танці М. Трегубова в першій дії опери «Тихий Дон», а в програмі гастролей було вказано про вихід хореографа в партії Квазімодо в балеті «Есмеральда». Для М. Трегубова перші гастролі в столиці пройшли достатньо успішно, він вкотре здобув визнання, підтвердження свого професіоналізму, творчої працьовитості й таланту, що надихало майстра на подальшу діяльність.

Ключові слова:

Микола Трегубов; Львівський театр опери та балету; балетмейстер; літні гастролі.

Keywords:

Mykola Trehubov; Lviv Opera and Ballet Theatre; ballet master; summer tour.

Актуальність теми дослідження. Ім'я заслуженого діяча мистецтв УРСР Миколи Трегубова посідає одне з почесних місць серед відомих хореографів ХХ ст. Його творчий доробок перевищує 52 балетні вистави. У різні періоди він працював головним балетмейстером у Львівському театрі опери та балету, де поставив безліч різноманітних танців в операх та оперетах. Значний інтерес для подальшого вивчення творчості М. Трегубова становлять перші гастролі Львівського театру опери та балету до столиці України – Києва в 1953 році, які широко висвітлювалися в пресі й були позитивно оцінені керівництвом держави, проте досі не розглядалися детально в науковій літературі. Серед тридцяти творів, відібраних до гастрольного репертуару, три балети належали авторству М. Трегубова. Також хореографічні сцени в постановці М. Трегубова були представлені в операх, а сам митець відзначився ще й партією в балеті «Есмеральда».

Аналіз останніх досліджень. Загальні відомості про киявські гастролі Львівського театру опери та балету влітку 1953 р. знаходимо в монографії А. Терещен-

ко (1989). Дослідження Н. Сірук (2013) розкриває картину ідеологічної політики УРСР у мистецькій сфері на початку 50-х років ХХ ст. Особливий інтерес викликають періодичні видання за 1953 р. (газети «Радянське мистецтво», «Радянська Україна», «Вечірній Київ», «Київська правда»), в яких опубліковано не лише анонси гастролей Львівського театру, а й розлогі рецензії мистецької київської еліти, як-от: Н. Скорульської, К. Данькевича, А. Свечнікова, І. Морозової, Л. Долохової. Не можна оминати увагою й журнал «Театральний Львів», у якому вміщено репертуар літніх гастролей, балетні лібрето, список дійових осіб та виконавців.

Мета дослідження – проаналізувати балетмейстерський доробок М. Трегубова, продемонстрований під час гастролей Львівського театру опери та балету 1953 року в Києві.

Виклад основного матеріалу. 1953 рік для головного балетмейстера Львівського театру опери та балету Миколи Трегубова розпочався буденною роботою над поточним репертуаром. У цей час у театрі йшли балетні та оперні вистави, в яких балетмейстер виступав і як режисер (балети «Шурале», «Лауренсія», «Корсар», «Червоний мак», «Фадетта»), і як балетмейстер танцювальних сцен (опери «Пікова дама», «Тихий Дон», «Князь Ігор», «Аїда»). Новим відповідальним напрямом діяльності хореографа стала активна підготовка до перших літніх гастролей, які мали проходити у столиці УРСР – Києві.

Гастролям мистецьких колективів держава та керівництво від культури надавали великого значення. Як зазначає дослідниця Н. Сірук (2013), «... згідно з партійними постановами, основним завданням мистецького життя в Україні другої половини 40-х – початку 50-х років ХХ ст. повинно було стати активне пропагування політики радянської держави, здобутків країни в різних сферах економічного, соціалістичного, духовного розвитку, оспівування братерства українського народу з російським» (с. 106–107). Так, репертуар для гастролей ретельно підбирався, обговорювався, а потім відпрацьовувався на репетиціях.

Головними критеріями формування репертуару були: ідеологічна спрямованість творів, а саме «... переважання вистав на сучасні теми, які б оспівували пафос соціалістичного творення, будівничу енергію радянських людей» (Сірук, 2013, с. 106), активне використання творів сучасних радянських композиторів, високий фаховий рівень постановок.

Як зазначає А. Терещенко (1989), львів'янами «... було підготовлено тридцять оперних і балетних вистав – з радянського репертуару, вітчизняної і зарубіжної класики. Поряд з уже відомими спектаклями, такими як “Тихий Дон” І. Дзержинського, “Молода гвардія” Ю. Мейтуса, “Мідний вершник” Р. Глієра, “Чародійка” П. Чайковського, “Князь Ігор” П. Бородіна, “Трубадур” Дж. Верді тощо, кияни побачили й нові для них – “Хустку Довбуша” А. Кос-Анатольського, “Шурале” Ф. Ярулліна» (с. 41). Серед чотирьох балетів, які були відібрані до показу («Хустка Довбуша» на музику українського композитора А. Кос-Анатольського, «Мідний вершник» українського композитора Р. Глієра, «Шурале» татарського композитора Ф. Ярулліна та «Есмеральда» італійського композитора Ч. Пуні в обробці Р. Глієра); перші три були авторськими роботами М. Трегубова, четвертий – режисера М. Цейтліна та балетмейстера К. Васиної.

Гастролі Львівського театру в столиці проходили з 2 по 30 серпня 1953 року й детально висвітлювалися в пресі. У перший день звіту, 2 серпня, театр показав оперу «Молода гвардія» Ю. Мейтуса. Перед початком спектаклю від імені музич-

ної й театральної громадськості Києва гостей тепло привітав заслужений діяч мистецтв УРСР К. Данькевич. Він побажав усім успішного проведення гастролей та подальшої плідної праці.

Після показу балетних вистав у періодичних виданнях було опубліковано низку статей, у яких неодноразово йшлося про великий успіх львів'ян, зокрема талант головного балетмейстера театру.

Колишня танцівниця, а на той час активний критик, Л. Долохова (1953) у своїй статті зазначала, що «... талановитий колектив Львівського балету не шукав легких шляхів у своїй роботі, що, не боячись труднощів, він брав для свого репертуару найбільш яскраві, різноманітні і значні теми. В цьому його безперечна заслуга» (с. 3). Головного ж балетмейстера М. Трегубова вона схарактеризувала як хорошого знавця «пластичної хореографії», який «широко користується фольклорним матеріалом» (с. 3).

Заслужена артистка УРСР Н. Скорульська відзначила «багатий і різноманітний» репертуар, який складається з творів радянських композиторів, російської і західної класики (Цит. за: Лемешко, 1953, с. 3).

3-го серпня з успіхом пройшов балет А. Кос-Анатольського «Хустка Довбуша» (режисер М. Трегубов, диригент Я. Вошак, художник Ф. Нірод, балетмейстер К. Васіна) ("Львівський оперний театр у Києві", 1953, с. 3). Серед балетів, представлених Львівською трупю, він привернув до себе чи не найбільшу увагу. 26 серпня 1953 року «Радянське мистецтво» публікує велику світлину з балету «Хустка Довбуша», на якій зображені головні герої: Дзвінка – В. Ільїнська, Довбуш – М. Печенюк і група артистів ([Світлина з балету], 1953, с. 3).

Столична газета «Вечірній Київ» писала: «На високо професійному та ідейно-художньому рівні поставлений спектакль ("Хустка Довбуша") талановитим балетмейстером М. Трегубовим. Хореографічними засобами він розвинув та доповнив образи лібрето і музики, знайшов оригінальні та виразні рухи для кожного образу, для кожної сцени» ([Про виставу «Хустка Довбуша»], 1953, с. 3).

На сторінках газети «Радянське мистецтво» у великій розгорнутій статті «Хустка Довбуша» І. Морозова (1953) згадувала про третю редакцію цього балету: «Багато ініціативи, знання й таланту вніс М. Трегубов у роботу над спектаклем. В реалістично й художньо поставлених сценах веселого, святкового колгоспного села (перша й п'ята картини), сцені табору Довбуша та ін. різноманітно використано народні танці (коломийки, "Решето" тощо). Органічно й природно поєднано класичні танці з народними. Вдало задумано ряд сценічних ситуацій: сцена Довбуша з матір'ю, яка прийшла з сорочкою померлої дитини, сцена з паном Гердличкою, із закатованим паном гуцулом та ін.» (с. 3).

До обговорення приєдналася Н. Скорульська, відзначивши потужну роботу колективу в напрямі створення балету на українську тематику. «Дуже хороші чоловічі танці, – писала оглядач, – вони виконуються зі справжньою майстерністю. Прекрасне враження справляє постановка й виконання жанрової картини – дует дівчини й козака» (Цит. за: Лемешко, 1953, с. 3). Також рецензент зупинилася на виконавцях головних партій і висловила низку зауважень і побажань. «Вдало виконує партію Довбуша артист Печенюк. Він створив правдивий і колоритний образ народного героя. Йому бракує емоціональності. Образ Дзвінки (артистка Ільїнська) у спектаклі дещо збіднений. Хочеться, щоб його характеристика була більш різнобічною» (Цит. за: Лемешко, 1953, с. 3).

Свої думки щодо балетмейстерського внеску М. Трегубова в балет «Хустка Довбуша» висловила й Л. Долохова (1953). Вона підкреслила, що «... всі сцени і танці поставлені ним без будь-якого копіювання бачених раніше зразків. Цей факт сам по собі – свідчення повноцінної майстерності балетмейстера. Постановник чудово справився з чисто танцювальною стороною балету, показавши хороші зразки українських коломийок і польські танці» (с. 3). Далі авторка детально зупинилася на зауваженнях. Серед них вона вказала на слабе місце у використанні пантоміми, що призвело до незначної виразності тематичних відрізків, недостатню продуманість мізансцен. Особливо це було помітно в сцені другого акту, де за сюжетом гайдуки знущуються із селян. Дарма, що гайдуків у цій сцені було мало, селяни терпляче ходили по колу й діставали ударів канчуками. «В цій же картині, – продовжує рецензент, – так само нарочито незграбно, зловживаючи прийомом “відступання назад”, попадають Дзвінка і Марічка до рук панів. Незакінченим виглядає епізод з матір'ю вбитої дитини» (Долохова, 1953, с. 3).

Київський глядач тепло зустрів і високо оцінив балет «Шурале» Ф. Ярулліна в постановці М. Трегубова. Не обійшла його увагою і преса. Газета «Радянська Україна» від 21 серпня 1953 року писала: «Балетмейстер ретельно вивчив народні татарські танці. Він вміло поєднує у виставі танцювальний фольклор з класичним танцем» ([Про балет «Шурале»], 1953, с. 3).

Аналіз названого балету продовжує Л. Долохова (1953), підтверджуючи, що у ньому «... постановник чудово поєднав класику з національним колоритом – в усіх танцях птахів-дівчат, в любовних дуетах Бібі і Билтира (герої балету), в сольних варіаціях Бібі, в татарських танцях у сцені весілля» (с. 3). Авторка статті висловила побажання, втілення яких, на її думку, значно б покращило деякі картини. Так, наприклад, в енергійних танцях лісової нечисті (відбувалися в першій і третій картинах) вона пропонувала додати декілька повітряних підтримок, що б створило враження польоту відьом.

Рецензент помітила, що в балеті «Шурале» майже немає пантомімних сцен, що сюжет вдало «розповідається» танцями. Але одна невелика пантоміма (у третій картині Бібі спалює свої крила для того, щоб іти в реальне життя з коханим) мала б привернути більшу увагу постановника, адже була кульмінацією всього спектаклю: «Фінал третьої картини – товариші рятують Бібі і Билтира з палаючого ліса – виглядає скромною “проходкою”, а тут потрібно героїко-драматичне напруження дії» (Долохова, 1953, с. 3).

Н. Скорульська залишила свої враження щодо ще одного балету в постановці М. Трегубова – «Мідний вершник» Р. Глієра. Віддавши шану майстерності всієї балетної трупи, вона написала, що «спектакль ведеться тонко, з любов'ю», а також відзначила добре поставлені масові танці. На завершення своєї доповіді авторка підкреслила, що Львівський театр має талановиту танцювальну групу й сильний ансамбль, його артисти вміють розкривати внутрішній сюжет балетного твору й доносити його до глядача (Цит. за: Лемешко, 1953, с. 3).

Серед кращих місць у балеті «Мідний вершник» рецензент Л. Долохова (1953) виділила ліричні дуети Параші та Євгенія: «Вони радують теплотою й поетичністю почуттів, динамічні й виразні. Вдалі тут і пантомімичні сцени, наприклад, на Сенатській площі під час уявного проходження солдатів. Переконливий епізод перед початком поведі – в тривожних рухах натовпу відчувається наростаюча небезпека» (с. 3).

Також авторка статті описала картини, які були зроблені не вельми цікаво (сцени корабельні й асамблеї не справляли особливого враження), а епізоди з відображенням побутових рис образу Петра взагалі вважала зайвими, бо вони не відповідали оригінальному пушкінському твору. Загалом роботи М. Трегубова авторка оцінила як «... хороші, але місцями режисерська непродуманість позначається на реалістичному звучанні спектаклів» (Долохова, 1953, с. 3).

Четвертий класичний балет із репертуару гастролей – «Есмеральда» Ч. Пуні та Р. Глієра в постановці М. Цейтліна – справив на Н. Скорульську, з одного боку, позитивне враження, а з іншого – вона вказала, що твір «хибує на двоплановість» (Цит. за: Лемешко, 1953, с. 3). Перша й друга частини постановки суттєво відрізнялися; початкові сцени, на її думку, мали розважальний характер, справжня ж тема спектаклю починалася лише з «двору чудес». За словами Н. Скорульської, друга частина балету «вирастає у високохудожній драматичний твір і дуже добре сприймається глядачем» (Цит. за: Лемешко, 1953, с. 3).

Балет «Есмеральда» залишив суперечливі враження в критика Л. Долохової (1953). Так, у статті вона звернула увагу на майстерно створені й тонко опрацьовані сцени в інтер'єрах із невеликою кількістю учасників (тут кожному артисту режисер дав можливість для створення повноцінних образів). Сцена балу у Флер-де-Ліс вирізнялася добре поставленими класичними танцями. Масові ж танцювальні пантоміми, як пише рецензент, були «невизначні, неправдоподібні». На прикладах роботи балетмейстерів М. Трегубова й М. Цейтліна авторка рецензії робить загальний висновок про «... необхідність піднесення чисто режисерської культури більшості наших балетмейстерів-постановників, які чудово володіють майстерністю хореографії в цілому» (с. 3).

Останню частину статті Н. Долохова (1953) присвятила високому професійному рівню артистів балету, як-от: Н. Слободян, О. Сталінському, М. Мономахову, В. Ільїнській, М. Беловій тощо.

Столичні мистецькі авторитети у своїх публікаціях згадали М. Трегубова також і як постановника танців в оперних виставах. Так, відомий композитор А. Свечніков (1953) писав, що «... в роботі над постановкою балетів у Львівському театрі відзначається творчий хист головного балетмейстера театру М. Трегубова. Він, зокрема, проявився і в добре поставлених танцювальних епізодах першої дії опери "Тихий Дон"» (с. 2).

Варто зазначити, що під час літніх гастролей М. Трегубов представляв балетну трупу театру не тільки як головний балетмейстер, але й як виконавець. Так, у балеті «Есмеральда» (режисер М. Цейтлін, балетмейстер К. Васіна) він почергово з артистом В. Рудчиком виконував партію Квазімодо. Відомо, що ця роль вимагає від виконавця високої акторської майстерності і внутрішньої емоційності («Есмеральда», 1953, с. 30).

Після завершення гастролей львів'ян заслужений діяч мистецтв УРСР композитор К. Данькевич (1953) писав: «Балетна трупа театру, керована досвідченим балетмейстером М. Трегубовим на чолі з такими талановитими майстрами балету, як заслужена артистка Н. Слободян та заслужений артист О. Сталінський, здатна ставити хороші хореографічні вистави. Балети "Хустка Довбуша", "Мідний вершник", "Шурале", "Есмеральда" наочно це доводять» (с. 3).

31 серпня відбулися загальні збори колективу, на яких було підбито підсумки гастролей. За цей час театр показав 32 вистави, які відвідало до 35 тисяч глядачів.

У Першотравневому парку відбувся творчий звіт театру перед трудящими Києва, проведено зустрічі з робітниками заводів КВРЗ, ТЕЦ-3, «Червоний екскаватор» та ін. У пресі зауважили, що запорукою значного успіху наймолодшого в Україні оперного театру серед киян є насамперед його свіжий і різноманітний репертуар.

На зібранні виступили міністр культури УРСР К. Литвин, заступник міністра О. Левада. Очільник Головного управління у справах мистецтв М. Компанієць прочитав наказ міністра культури УРСР, в якому колективу Львівського театру опери та балету було оголошено подяку за успішне проведення гастролей ("Великий успіх львів'ян", 1953, с. 3).

Наукова новизна. У статті вперше детально проаналізовано балетмейстерський доробок М. Трегубова в рамках літніх гастролей Львівського театру опери та балету 1953 року в Києві; введено до наукового обігу нові матеріали.

Висновки. Літні гастролі 1953 року Львівського театру опери та балету для М. Трегубова були відповідальними і вкрай важливими, адже це був його перший виїзд до столиці в статусі головного балетмейстера. До програми творчого звіту керівництвом театру було відібрано тридцять вистав, що повністю відповідали ідеологічній спрямованості та найбільш повно презентували творчий доробок колективу. Серед них були представлені насамперед опери на музику радянських композиторів, як-от: «Молода гвардія» Ю. Мейтуса, «Тихий Дон» І. Дзержинського, кращі твори російської та західноєвропейської класики – «Чародійка» П. Чайковського, «Князь Ігор» О. Бородіна, «Утоплена» М. Лисенка, «Трубадур» Д. Верді та «Ромео і Джульєтта» Ш. Гуно. З балетних творів до репертуару гастролей увійшли третя редакція «Хустки Довбуша» А. Кос-Анатольського, «Шурале» Ф. Ярулліна, «Мідний вершник» Р. Глієра авторства М. Трегубова та одна вистава класичної спадщини – «Есмеральда» Ч. Пуні – Р. Глієра в постановці М. Цейтліна. Київський глядач та столична мистецька еліта тепло вітали творчий доробок балетної трупи та її керівника. Такі авторитетні фахівці мистецтва, як заслужена артистка УРСР Н. Скорульська, заслужений діяч мистецтв УРСР композитор К. Данькевич, композитор А. Свечніков та активні критики І. Морозова, Л. Долохова підкреслювали великий успіх львів'ян і, зокрема, талант та професіоналізм головного балетмейстера М. Трегубова. У пресі з'являлися світлини, розлогі статті, в яких детально аналізувалися як роботи постановника, так і рівень виконавської майстерності артистів. Найбільшу увагу рецензенти приділили балету «Хустка Довбуша» А. Кос-Анатольського, у якому радянська дійсність тісно перепліталася з героїчними подіями минулого України. Визнавався професійний та ідейно-художній рівень вистави, використання зразків українських коломийок і польських танців, органічне поєднання класичної хореографічної лексики з народною. Оглядачі не оминули увагою й інші балети М. Трегубова. У «Шурале» критики виділили вдало поставлені народні татарські танці, а також майстерне поєднання танцювального фольклору з класичними рухами; у «Мідному вершнику» – талановиту танцювальну групу й сильний ансамбль, вміння артистів розкривати внутрішній сюжет балетного твору та доносити його до глядача. Також преса позитивно сприйняла танці М. Трегубова в першій дії опери «Тихий Дон», а в програмі гастролей було згадано ще й про вихід хореографа в партії Квазімодо в балеті «Есмеральда». Попри те, що не всі епізоди в представлених балетах задовольняли критику, літні гастролі пройшли на високому професійному рівні, а колектив був відзначений подякою від міністра культури. Для головного балетмейстера театру М. Трегубова перші гастролі в столиці пройшли до-

статньо успішно. Він вкотре здобув визнання, підтвердження свого професіоналізму, творчої працелюбності й таланту, що надихало майстра на подальшу діяльність.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Великий успіх львів'ян. (1953, 2 вересня). *Радянське мистецтво*, 3.
Данькевич, К. (1953, 3 вересня). На вірному шляху. *Радянська Україна*, 3.
Долохова, Л. (1953, 22 вересня). Балетні вистави львів'ян. *Радянське мистецтво*, 3.
Есмеральда. (1953). *Театральний Львів, 11–12*, 30–31.
Лемешко, К. (1953, 5 вересня). Обговорення балетних вистав Львівського театру. *Київська правда*, 3.
Львівський оперний театр у Києві. (1953, 5 серпня). *Радянське мистецтво*, 3.
Морозова, І. (1953, 2 вересня). Хустка Довбуша. *Радянське мистецтво*, 3.
[Про балет «Шурале»]. (1953, 21 серпня). *Радянська Україна*, 3.
[Про виставу «Хустка Довбуша»]. (1953, 8 серпня). *Вечірній Київ*, 3.
Свечніков, А. (1953, 29 серпня). Тихий Дон. *Радянська Україна*, 2.
[Світлина з балету]. (1953, 26 серпня). *Радянське мистецтво*, 3.
Сірук, Н. (2013). «Здановщина» в Україні (друга половина 40-х – початок 50-х років ХХ ст.) [Монографія]. Вежа-Друк.
Терещенко, А. (1989). *Львівський державний академічний театр опери та балету імені Івана Франка: піввіковий творчий шлях*. Музична Україна.

REFERENCES

- Dankevych, K. (1953, September 3). Na virnomu shliakhu [On the right path]. *Radianska Ukraina*, 3 [in Ukrainian].
Dolokhova, L. (1953, September 22). Baletni vystavy lvivian [Ballet performances of Lviv residents]. *Radianske mystetstvo*, 3 [in Ukrainian].
Esmeralda. (1953). *Teatralnyi Lviv, 11–12*, 30–31 [in Ukrainian].
Lemeshko, K. (1953, September 5). Obhovorennia baletnykh vystav Lvivskoho teatru [Discussion of ballet performances of the Lviv theater]. *Kyivska pravda*, 3 [in Ukrainian].
Lvivskiy opernyi teatr u Kyievi [Lviv Opera Theater in Kyiv]. (1953, August 5). *Radianske mystetstvo*, 3 [in Ukrainian].
Morozova, I. (1953, September 2). Khustka Dovbusha [Dovbush's scarf]. *Radianske mystetstvo*, 3 [in Ukrainian].
[Pro balet "Shurale"] [About the ballet "Shurale"]. (1953, August 21). *Radianska Ukraina*, 3 [in Ukrainian].
[Pro vystavu "Khustka Dovbusha"] [About the play "Dovbush's scarf"]. (1953, August 8). *Vechirniy Kyiv*, 3 [in Ukrainian].
Siruk, N. (2013). "Zhdanovshchyna" v Ukraini (druga polovyna 40-kh – pochatok 50-kh rokiv XX st.) ["Zhdanovshchyna" in Ukraine (the second half of the 40s – the beginning of the 50s of the 20th century)] [Monograph]. Vezha-Druk [in Ukrainian].
Sviechnikov, A. (1953, August 29). Tykhyi Don [Quiet Don]. *Radianska Ukraina*, 2 [in Ukrainian].
[Svitlyna z baletu] [Photo from the ballet]. (1953, August 26). *Radianske mystetstvo*, 3 [in Ukrainian].
Tereshchenko, A. (1989). *Lvivskiy derzhavnyi akademichnyi teatr opery ta baletu imeni Ivana Franka: pivvikovy tvorchyi shliakh* [Ivan Franko Lviv State Academic Theater of Opera and Ballet: Half a century of creative path]. Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
Velykiy uspih lvivian [Great success of Lviv residents]. (1953, September 2). *Radianske mystetstvo*, 3 [in Ukrainian].